

Háló 3.

Dokumentumok és tanulmányok a Magyarországi Evangélikus Egyház és az állambiztonság kapcsolatáról, 1945–1990.

Sorozatszerkesztő:

MIRÁK KATALIN

Egyházvezetők 2.

Nagy Gyula

Harmati Béla

Budapest
2020

Szerkesztette:
MIRÁK KATALIN

Lektorálta:
VÖRÖS GÉZA (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára)
ITTÉS ÁDÁM (A Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró
Bizottsága)

*A kiadvány megjelenését
a Magyarországi Evangélikus Egyház támogatta.*

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

Tanulmányok © szerzők, 2020
© Luther Kiadó, 2020

Tartalom

„Nevezd meg valódi nevünkön” – Az emlékek gyógyítása az egyházban – Előszó (Dr. Fabiny Tamás – Prőhle Gergely)	9
Nagy Gyula ügynöki tevékenysége	15
KERTÉSZ BOTOND „...EGYÜTT SZOLGÁLHATOM ISTENT, NÉPÜNKET ÉS SZOCIALISTA TÁRSADALMUNKAT”	17
Bevezetés	17
Nagy Gyula életrajzi adatai, teológiai, egyházdiplomáciai és püspöki tevékenysége	20
Nagy Gyula hálózati foglalkoztatásának körülményei	36
Jelentések, információk Nagy Gyuláról	42
A jelentések tartalmi bemutatása	53
Összefoglalás	85
Irodalom	88
„GYULAVÁRI” ÉS „EGRESSI” (NAGY GYULA) MUNKADOSSZÍÉINAK TARTALOMJEGYZÉKE	91
3.1.2. M-41382	91
3.1.2. M-41382/1.	97
3.1.2. M-41382/2.	100
„EGRESSI”- DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY	105
A dokumentumok közlésének szempontjai	105
1. Interjú Nagy Gyulával – 2009	109
2. Harmati Béla lelkészről – 1967. augusztus 31.	118
3. Nagy Gyula önéletrajza politikai nézeteinek változásáról – [Dátum nélkül, 1968?]	121
4. Nagy Gyula tervezett hivatalos külföldi útjai 1969-ben – [1968/?/. dátum nélkül]	126
5. Világkonferencia a vallásról és a békéről Kiotóban – 1970. május 7.	127

6. Vajta Vilmos beszélgetése az Evangélikus Teológiai Akadémia tanáraival – 1970. november 11.	132
7. A Teológiai Akadémia tanárai – 1971. április 17.	136
8. Nagy Gyula meghívása az LVSZ genfi munkatársának – 1971. május 5.	138
9. Genfi egyházi világszervezetek működése – 1973. május 19.	140
10. Az Egyházak Világtanácsa Európa-munkacsoportjáról – 1974. február 23.	145
11. Az EEK szerepe az ökumenikus mozgalomban, 1977 – 1977. április 8.	152
12. Az LVSZ 1984-es, budapesti nagygyűlésének témája – 1980. november 17.	164
13. A világyűlést előkészítő LVSZ-delegáció Budapesten, 1981 – 1981. július 15.	167
14. Nyugat-európai egyházak konferenciája 1982, egyházi beszámoló – 1982. október 17.	171
15. Nyugat-európai egyházak konferenciája 1982, ügynöki jelentés – 1982. október 19.	174
16. Nyugat-európai egyházak konferenciája, 1982. Evangélikus Élet cikke – [1982. november]	176
17. Nagy Gyula jelentése az MEE-nek az EVT főtitkár-jelölő üléséről, 1984 – 1984. május 20.	178
18. „Egressi” jelentése az EVT főtitkár-jelölő üléséről, 1984 – 1984. május 21.	180
19. A Lutheránus Világszövetség VII. nagygyűléséről – 1984. augusztus 2.	185
20. Emilio Enrique Castro, az Egyházak Világtanácsa új főtitkára – 1984. október 3.	188
21. Csengődy László felelősségre vonása – 1986. június 27.	191
22. Vető Béla igazoló eljárása az evangélikus levéltár kutatási szabályairól – Budapest, 1986. június 27.	194
23. Az LVSZ Végrehajtó Bizottsága üléséről és az evangélikus egyház belső problémáiról – Budapest, 1987. augusztus 12.	198

Harmati Béla egyházi szolgálata és állambiztonsági működése emlékek és iratok tükrében 203

MIRÁK KATALIN HÁLÓZATOS ÉLET	205
Előjáróban	205
Tényfeltárás – önfeltárás	207
Beszervezés (1963)	214
„Rudas” – Harmati Béla első hálózati jelentései (1963–1967)	250

Ösztöndíj Svájcban (1966. október – 1967. július)	266
Magyar státusz Genfben	300
Genfben – először (1967–1970)	334
Újra Magyarországon (1970–1980)	408
Genfben – másodszor (1980–1987)	498
Püspökség	557
Harmati Béla főbb életrajzi adatai	626
Irodalom	629
ÁLLAMBIZTONSÁGI DOKUMENTUMOK HARMATI BÉLA HÁLÓZATI TEVÉKENYSÉGÉRŐL (1963–1989)	633
Tudnivalók a gyűjteményről	633
1. „Rudas” jelentései (1963–1964, 1967)	634
2. „Newton Gordon” jelentései (1967, 1976–1979)	643
3. „Gordon” jelentései – Egyházak Világtanácsa (1981–1987)	661
4. „Gordon” jelentései – Lutheránus Világszövetség (1981–1984)	725
5. „Gordon” az „Ék” fn. K-lakásban (1980–1985)	739
6. „Gál Lajos” (1988)	765
7. Hálózati nyilvántartások, Harmati Béla anyaga (1963–1989)	770
Függelék	783
A TÉNYFELTÁRÓ BIZOTTSÁG ZSINATI JELENTÉSEI (2014–2018)	785
ZSINATI HATÁROZATOK	829
MUTATÓK	835
Személynévmutató	831
Helységnevmutató	849

„Nevezd meg valódi nevünkön”

Az emlékek gyógyítása az egyházban

Előszó

„Megtérés csak a Krisztus ellen elkövetett vétek felismerésének útján lehetséges. [...] Az egyház megvallja, hogy számtalan ember pusztulásában, akiknek életét rágalmozással, denunciálással, becsületbe gázolással tönkretették, vétkessé vált. [...] Azáltal, hogy az egyház bűnvallást tesz, nem mentesíti az embereket saját bűnvallásuk alól, hanem hívogatja őket a bűnvallás közösségébe.” (Dietrich Bonhoeffer: *Etika*)

A Magyarországi Evangélikus Egyház 2005-ben hozta létre azt a Tényfeltáró Bizottságot, amelynek feladata a kommunista diktatúra idején történetek megismerése és filológiai pontossággal történő nyilvánosságra hozatala. Történészek, levéltárosok, jogászok és nem utolsósorban teológusok együttes munkájával történik a korábban ismeretlen levéltári dokumentumok feltárása és azok egybevetése a már korábban is megjelent közleményekkel és a személyes tapasztalatokkal. Legfontosabb az emberi tényező: a bizottság tagjai keresik a kapcsolatot az érintettekkel – amennyiben ők még életben vannak. Ezek a beszélgetések – és általában az *oral history* – lehetőséget kínálnak a gyakran személytelen dokumentumok értelmezésére, az esetleges korrekciókra és magyarázatokra is. Mindannyian, akik a munkában ilyen vagy olyan módon részt veszünk, érezzük és tapasztaljuk, hogy fájdalmas folyamatról van szó. A helytállás kétségkívül meglévő szép példái mellett találkozunk emberi gyengeségekkel és bűnökkel is. Természetes, hogy itt az úgynevezett elkövetők is áldozatok, hiszen a kommunista rendszer megnyomorító hatalmának következtében nem lehetett szabadon élni, gondolkodni, egyházat kormányozni. Ebben a helyzetben sokan sokféle döntést hoztak a nyílt ellenállástól kezdve a passzív visszavonultságon keresztül a kényszerű és részleges együttműködésen át az elnyomó hatalom feltétel nélküli kiszolgáltatásáig. Korántsem szabad tehát minden érintettet egy kalap alá venni, különösen nem egyszerűen csak „leügnöközni”. Tudjuk, hogy voltak olyanok, akik tudatosan ártottak egyes embereknek és az egyház egészének, mások pedig – talán félelemből vagy más emberi gyengeségből, esetleg egyszerű opportunizusból fakadóan – több-kevesebb odaadással együttműködtek a titkosszolgálatlaltal. Az eddig megismert adatok alapján azt mondhatjuk, hogy nagyon sok érintett volt egyszerre megfigyelt és megfigyelő: miközben el kellett szenvednie az állambiztonság zaklatását lehallgatások, titkos házkutatások

és egyebek formájában, egy idő után vagy akár azzal párhuzamosan maguk is kaptak olyan feladatokat, hogy másokról jelentsenek, bizonyos folyamatokat szóban vagy írásban a hatóságok számára ismertté tegyenek. Az is elképzelhető, hogy valaki mintegy felvette a kesztyűt, mai szóval beleállt egy bizonyos helyzetbe, és úgy működött együtt a hatóságokkal, mert ezzel a maga módján egyháza javát kívánta szolgálni. A történelmi tapasztalat és maga ez a könyv is azt mutatja, hogy ezeket a talán jó szándékból vagy naivitásból fakadó döntéseket nem igazolta az idő.

A fenti idézetben a később mártírhálált halt evangélikus teológus, Dietrich Bonhoeffer a nemzetiszocialista diktatúra idejéről szól, de üzenete általános érvényű. A Magyarországi Evangélikus Egyház hazánkban még mindig egyedülálló módon ennek a bonhoefferi és krisztusi mércének kíván megfelelni, és ennek jegyében kész őszintén szembesülni a múltjával. Nem a szennyes kitergetésével, hanem a közös ügyért vállalt felelősséggel. A munkacsoport tagjait az *igazságot szeretetben* alapelve vezeti, amikor tényfeltáró munkájuk eredményeit rendszeresen az egyház legfelsőbb döntéshozó testülete, a zsinat elé tárt jelentésben összegzik, amelynek nyomán a *Háló* című dokumentumkötetek sorra megjelennek. A mostani kötetnek az a különlegessége, hogy az annak a Harmati Bélának a tevékenységét is igyekszik feltárni, aki még köztünk él, így módja van a megjelenő dokumentumokról és azok összefüggéseiről személyesen szólni. Ismereteink szerint a munka a vele való folyamatos beszélgetés, egyeztetés jegyében született meg. Harmati Béla többször jelezte már, a személyes múltfeltárás jegyében maga is dolgozik egy könyvön, amelynek a *Minister Domini (Az Úr szolgálója) a vasfüggöny mindkét oldalán* címet szánja. El tudjuk képzelni, hogy milyen belső harcokat kellett megvívnia addig, amíg vállalta a nyilvánosságnak ezeket a formáit. Ezért a tényfeltáróknak és a nyugdíjas püspöknek egyszerre mondunk köszönetet ezért a közös munkáért. Egyházunk közvéleménye és a széles ökumené jó szívvel emlékszik vissza a lelkipásztor, a püspök, a teológiai tanár, az ökumenikus vezető sokrétű szolgálatára, amely a diktatúrából a rendszerváltozás küzdelmein keresztül a demokratikus rendszer megszilárdulásáig ívelt. Csak remélni tudjuk, hogy a kötet által is árnyalt kép hozzájárul az ő sok áldást is jelentő munkájának tartós elismeréséhez. A fiatalabb nemzedék pedig hálát adhat azért, hogy ilyen jellegű kísértéseknek ők már nem voltak, nincsenek kitéve. A tényfeltáró bizottság – különösen is annak egyik tagja – ugyancsak folyamatosan kapcsolatban volt Nagy Gyula püspökkel az ő halála előtti években. A régi iratok rendezése lehetőséget kínált a folyamatos párbeszédre és az összefüggések fokozatos kibontására.

Bonhoeffer szavai az újszövetségi egyházfelfogásban gyökereznek. Az egyház Krisztus testeként egy olyan szerves egységet jelent, ahol egyik tag hordozza a másikat, ahol „*ha szenved az egyik tag, vele együtt szenved valamennyi*” (1Kor 12,26a).

„Nevez meg valódi nevünkön, mivel valamennyien szenvedünk attól, hogy álnéven élünk...” (Pilinszky János: *Könyörgés a csalókért*)

Az állambiztonsággal való együttműködés egyik formája az álnév használata volt. A dokumentumok szerint arra is van példa, hogy valakinek tudtán kívül adnak fedőnevet. El lehet ugyanakkor képzelni, hogy amikor valakinek egy írásbeli jelentést fedőnévvel kell megírnia, az milyen meghasonlást jelent. Mindez beleillik abba az abszurd helyzetbe, amit valaki ebben az esetben folyamatosan átélhetett: Isten szolgájaként istenellenes hatalmaknak volt alárendelve. Már az előző *Háló* kötet alapján is meg voltunk arról győződve, hogy – példának okáért – a „Pécsi” fedőnéven jelentéseket író Káldy Zoltán püspök szívesebben vázolta volna egyházpolitikai koncepcióját a saját neve alatt egy illetékes egyházi testület előtt, ám élete egy pontján vállalta, hogy része ennek a rendszernek, alkalmazkodik annak játékszabályaihoz, olykor intellektuálisan nyomába sem érő tartóiszteknek, hivatalnokoknak kiszolgáltatva. Akik tanárként vagy püspökként ismerték Nagy Gyulát, tudják, hogy ő mennyire az egyházának élt, és bizonyára nem akart tudatosan ártani senkinek. Harmati Béla egykori tanítványainak sokasága is megerősítheti azt a meglátásunkat, hogy ő a provincializmussal szemben mindig a távlatosságot próbálta képviselni. Meg vagyunk róla győződve, hogy sokkal szívesebben tartott előadást a katedrán és konferenciákon, vagy publikált hazai és idegen nyelvű folyóiratokban a saját nevén, mint hogy álnéven, konspiratív körülmények között írt jelentéseket ilyen-olyan tartóisztek kérésére. Biztosak vagyunk benne, hogy ő maga is komoly tehertől szabadul meg akkor, amikor ezt az együttműködést oly módon zárhatja le, hogy annak részleteit és tanulságait megosztja egyházával és a közvéleménnyel. Ez együtt jár azzal a boldog felismeréssel, hogy Isten őt is a valódi nevén szólítja meg. Sem okunk, sem jogunk nincs elvitatni tőle vagy bárkitől azt, hogy Jézus szavát önmagára is vonatkoztassa: „*Ne annak örüljétek, hogy a lelkek engedelmeskednek nektek, inkább annak örüljétek, hogy a nevetek fel van írva a mennyben.*” (Lk 10,20)

Idézett prózai írásában Pilinszky János szenvedésről beszél. Nincs kétségünk afelől, sőt személyes tapasztalataink vannak arról, hogy a tényekkel való szembesülés, a múlt nyilvános vállalása fájdalommal jár, nemcsak az érintettek, hanem példának okáért a családtagok számára is. Egy jelentős pasztorálteológiai kérdést is tudatosítanunk kell továbbá. Az ügynökkérdést nem szabad csupán a bűn – bűnvallás – bűnbocsánat összefüggéseiben érteni, hanem számolni kell a „bénító szégyen” (Joób Máté) meglétével is. Az érintettek adott esetben nemcsak konkrét történésekkel kapcsolatban éreznek bűntudatot, hanem jellemző lehet rájuk egy általános, tárgyaltalan szorongás. Ezért is hangsúlyozzuk kezdettől fogva, hogy az egyházi tényfeltárás korántsem csak történeti vagy jogi kérdés, hanem sokkal inkább teológiai.

A Magyarországi Evangélikus Egyház tényfeltáró munkája, benne a *Háló* kötetek megjelentetésével nem azért folyik, hogy az embereket megbélyegezzon,

Őket bűnösnek kiáltsa ki, másokat pedig makulátlannak és tisztának minősítsen. Mindnyájunknak szól az apostoli intés: „*Aki azt gondolja, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.*” (1Kor 10,12) Szoktak „a későn születés kegyelméről” beszélni, vagyis hogy valaki hálaadással nyugtázhatja azt, hogy ő nem egy olyan történelmi korban él, amikor könnyű volt rossz döntéseket hozni. Nem szabad elfelejtenünk ugyanakkor azt sem, hogy Isten emberei – lelkészek, felügyelők, presbiterek – demokráciában, a szabad vallásgyakorlat körülményei között is ki vannak téve kísértéseknek. Újra és újra kerülhetünk olyan helyzetekbe, amikor nehezen átlátható társadalmi és gazdasági körülmények között tisztességből kell vizsgáznunk. Ez azt is jelenti, hogy az evangélikus egyház tényfeltáró munkája korántsem csak a múltról szól, legalább annyira a jelenről és a jövőről is. Napról napra és mindnyájan szembesülünk gyarlóságunkkal, és vizsgáznunk kell tisztességből. Korántsem mindegy, hogy milyen eszközökkel kívánjuk az egyház vélt vagy valós érdekeit védeni.

Székelly János erdélyi drámaíró írta a következőket: „A gyáva, aki elhányja a fegyvert, s futásra fogja – még nem békehős. A tehetetlen, aki képtelen ölelni – még nem tiszta életű. Sem az, akit az asszonyok lenéznek. Az ostoba, akiben nincs elég ravaszság, hogy rászedjen másokat, s uralkodjék vagy élősködjék rajtuk – tán ártatlan, de még nem igaz ember. A néma, aki nem dicsóít az elnyomókat – még korántse bátor. Ki választja szét, mit miért teszünk? S mit mért nem?” (*Tiszták vallatása*)

E sorok komolyan vétele megóvhat minket az önigazságtól és a mások fölött való felelőtlen ítélkezéstől. Érdemes ezért az adott kort megismernünk, amelyet fanyarul „történelmi félmúltnak” is nevezünk. A jézusi „ne féljete” azt is jelenti, hogy senkinek – sem egyéneknek, sem az egyház közösségének – nem kell örökös rettegésben élnie, hanem gyógyító beszélgetések keretében megszabadulhatunk a múlt máig kísértő árnyaitól.

„*Bekötözöm sebeidet, meggyógyítom zúzódásaidat – így szól az Úr.*” (Jer 30,17)

Harminc évvel a rendszerváltozás után is szükség van tehát gyógyító beszélgetésekre, terapikus együttlétekre. Az egyházban nagyon sokan hordoznak sebeket. Olyanokat, amelyeket külső hatalmaktól kaptak, de olyanokat is, amelyeket hívők egymásnak okoztunk. A *healing of memories* évtizedek óta komoly egyházi vállalat a múlt sebeinek gyógyítására. Magyarul ezt sokszor gyógyító emlékezésnek fordítjuk. Természetesen már ez is nagy dolog lehet: olyan módon idézzük fel múltat – nem egyedül, hanem a kollektív emlékezet jegyében –, hogy közben lehetőleg mindannyian gyógyuljunk. Ennél azonban többről van szó: az emlékek gyógyításáról. Gyakran ugyanis maguk az emlékek jelentik a sebeket, a múltbeli történetek hordozzák magukon a fertőző vírusokat. Az emlékek feltárása csak fokozza a fájdalmat, és adott esetben gyűlölettel és bosszúvágygal jár együtt. Ha azonban magukat az emlékeket tudjuk gyógyítani, akkor rögtön

meg is tisztítjuk azokat mindattól, amivel másoknak és önmagunknak további károkat okozhatnánk.

A mottóban szereplő ige egyértelművé teszi, hogy ez a gyógyítás – legyen bármilyen jó a történelmi kutatás és a teológiai munka szándéka – elsősorban nem emberi cselekvés. Isten az, aki bekötözi a sebeket, aki meggyógyítja a zúdításokat. Valljuk a tényfeltáró munka nyilvánosságának jelentőségét, vagyis hogy minden *coram hominibus*, emberek előtt történjék. A döntő folyamatok azonban mindig *coram Deo*, Isten színe előtt zajlanak.

Őszintén bízunk abban, hogy a *Háló* sorozat újabb kötete nem feltépi a sebeket, hanem gyógyulást hoz, egyénnek és közösségnek egyaránt.

Budapest, 2020 hamvazószerdáján

Dr. Fabiny Tamás elnök-püspök
Próhla Gergely országos felügyelő

**Nagy Gyula ügynöki
tevékenysége**

„...együtt szolgálhatom Istent, népünket és szocialista társadalmunkat”

Bevezetés

Nagy Gyula állambiztonsági tevékenységéről, ha nem is teljes körű, de bőséges forrásanyaggal rendelkezünk. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) anyagában három, „Egressi” fedőnéven vezetett s az ügynök jelentéseit tartalmazó munkadosszié,¹ valamint az 1969. március 24-én, „Egressi” névre kiállított hálózati nyilvántartási dokumentum, úgynevezett 6-os karton található.²

Nagy Gyulának az állambiztonság számára végzett munkájáról nem először számol be a Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró Bizottsága, a dokumentumok bemutatásával és teljes körű elemzésével azonban mindmáig adós a nyilvánosságnak. A tényfeltáró bizottság először 2006. május 19-én, az Országos Közgyűlésnek írt Nagy Gyula érintettségéről. Mivel a bizottság a megalakulásakor még nem rendelkezett letisztult munkarenddel,³ ezt a jelentést nyilvánosságra is hozta: „Nagy Gyula (1918–), lelkész, teológiai tanár, 1982–1990-ben püspök: 1967-től »Gyulavári« fedőnéven ügynökjelölt, majd »Egressi« fedőnéven ügynök. M–41832 irattári számú munkadossziéja három kötetben kb. 1050 oldalnyi iratot tartalmaz. Jelentéseiben az evangélikus egyház belügyein kívül elsősorban külföldi útjairól és a külföldi egyházi szervezetekkel (EVT, EEK, LVSZ) kapcsolatos tevékenységéről, illetve a külföldön élő magyar evangélikus lelkészekről számol be.”⁴

Az érintett ezt az értesülést az *Evangélikus Élet* hasábjain a következőképpen kommentálta:

„Ebben a közel tíz évben [1975–1984 – K. B.] rendszeresen, átlagosan kéthavonként, találkoznom kellett az állam képviselőivel az állam és egyházunk közötti kérdések megbeszélésére. Az állam képviselői azonban ezeken a tárgyalásokon – mint később kiderült – nem az Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH), hanem valójában az állambiztonsági szolgálat ügynökei voltak. Minden megbeszélésünket titokban magnószalagra vették, és ezekből készítették el »ügynöki jelentéseimet« (Egressy [sic!] fedőnévvel). Közben természetesen megkérdeztek a genfi

¹ ÁBTL 3.1.2. M–41832, M–41832/1, M–41832/2.

² ÁBTL 2.2.2. „Egressi” 225824. 6-os karton.

³ A tényfeltáró bizottság működésének rendje. Közli: MIRÁK 2010, 276–278. o.

⁴ A tényfeltáró bizottság 2005/2006-i jelentése. Budapest, 2006. május 19. Közli: MIRÁK 2010, 279–282. o.

világszervezetek munkája, személyei, a világ egyházainak a szocializmushoz való viszonyulása és a külföldön élő magyar lelkészek felől. Így gyűlt össze az a mintegy ezerötyszáz oldalnyi hatalmas anyag, amelynek egyetlen sorát sem én írtam és nem is ismerhettem.”⁵

A cikke az *Evangelikus Élet* következő számában Mirák Katalin válaszolt, aki úgy vélte, hogy az anyag meggyőzően bizonyítja Nagy Gyula ügynöki működését.⁶ E tanulmány szerzője a következő években több személyes beszélgetést⁷ is folytatott Nagy Gyulával. Egy beszélgetésről hangfelvételt készítettünk, ennek szerkesztett változata a dokumentumgyűjteményben olvasható (*1. dokumentum*). A zsinat zárt ülésen, 2009 májusában⁸ ismerhette meg ennek a tanulmánynak egy korábbi változatát.

A tényfeltáró bizottság munkájától függetlenül más kutatók is foglalkoztak Nagy Gyula állambiztonsági tevékenységével. Köbel Szilvia „Egressi” első munkadossziéjának egyik dokumentumát (*Életem útja, 1918–1968; 3. dokumentum*) közölte az ifj. Fabiny Tibor szerkesztette *Igazság és kiengesztelődés* című kötetben.⁹ Részletesen ismertette „Gyulavári”, illetve „Egressi” állambiztonsági tevékenységét Majsai Tamás az *Élet és Irodalom* 2006. évi 4. számában.¹⁰ Nem tisztünk a két fenti írás részletes ismertetése, illetve elemzése. Így csak annyit szögezzünk le, hogy Köbel Szilvia a fedőnév feloldása nélkül a „Gyulavári – Egressi” által írt egyik legjellegzetesebb és legproblematikusabb jelentést közölte írásában. Majsai Tamás tanulmányát olyan mértékben áthatja az ellenszenv Nagy Gyulával, illetve az evangélikus egyház rendszerváltás előtti teljes vezető rétegével szemben, hogy dolgozatát semmi esetre sem tarthatjuk mértékadó elemzésnek, még ha tagadhatatlanul az eredeti állambiztonsági dokumentumok gondos tanulmányozásán is alapul.

Tanulmányunkban – a tényfeltáró bizottság megbízásának és működési szabályzatának megfelelően – elsősorban Nagy Gyula hálózati tevékenységét mutatjuk be az „Egressi”-munkadossziékban olvasható jelentések alapján. Elemzésünkben mint kiegészítő forrásokat használjuk Nagy Gyula néhány nyilvánosan is megjelent írását, a rá vonatkozó dokumentumokat az ÁEH irataiból, valamint az Evangélikus Országos Levéltár (EOL) anyagait és a szakirodalom eredményeit. A szakirodalmat és a levéltári forrásokat nem kutattuk át teljeskörűen, mert legfőbb feladatunk a hálózati tevékenység bemutatása, elemzése, amelyeknek primer forrásai a fennmaradt jelentések. Bevezető tanulmányunk értelmezési keretet ad Nagy Gyula hálózati tevékenységének elemzéséhez. Publikációnk leg-

⁵ NAGY 2006, 10. o.

⁶ MIRÁK 2006, 10. o.

⁷ 2008–2009-ig folytak ezek a személyes beszélgetések Nagy Gyula lakásán, illetve több esetben telefonon. Személyes beszélgetésre legalább négy alkalommal került sor.

⁸ MIRÁK 2010, 298. o.

⁹ KÖBEL 2006, 114–128. o.

¹⁰ MAJSAI 2007, 6., 12. o.

fontosabb része a forrásgyűjtemény, mely teljes keresztmetszetet ad a Nagy Gyula által írt jelentésekről. Ezenfelül közöljük a munkadossziék tartalomjegyzékét. A jelentések tárgyának megjelölésekor nem ragaszkodtunk az eredeti címekhez, adott esetben szögletes zárójelben olyan címeket adtunk a dokumentumoknak, amelyek pontosabban fedik a jelentések tartalmát.